

Tretia kapitola

Lietadlo klesalo cez husté mraky a za sivého úsvitu dosadlo na mokrú pristávaciu plochu. Len čo som vošiel do budovy terminálu, zbadal som v novinovom stánku titulok v *Le Figaro*: AIRBUS L'ACCIDENT INEXPLIQUÉ. Počas leteckej prehliadky vo Francúzsku sa zrútil Airbus – traja mŕtvi, približne päťdesiat zranených. Nevysvetliteľné nešťastie.

Taxík ma viezol po takmer prázdnych uliciach. Videl som obchodníkov zametať chodníky. Cesta do hotela prebehla hladko. Unavená recepčná ma zapísala, ospalivý zariadenec ma vyviezol hore výtahom.

Môj Paríž je plný osobných spomienok: policajná razia a za pečatený byt, malovanie ukrižovaní, sobáš s Devorou – svadba bola malá a jednoduchá: Max, moji rodičia a niekoľko priateľov – narodenie Rochele. Lucien Lacamp vyšiel hore schodmi do nášho bytu na rue des Rosiers a zrazu tu bol Jacob Kahn z New Yorku, moja zimná výstava a odvrátená tvár Paríža, arogantná, odmietavá, nelútostne kritická. Mali pravdu. Priveľa umenia, primálo srdca. Paríž Ašera Leva.

Lahol som si, že si chvíľku oddýchem, a keď som sa zobudil, bolo poludnie a vonku svietilo slnko. Poumýval som sa, vybalil veci a vybavil zopár telefonátov. Kým som pri jednom čakal na spojenie, so slúchadlom v ruke som zase zaspal. Zobudil som sa o niekoľko hodín. Slnko sa zatiaľ premenilo na obrovský nehybný oranžovočervený kotúč medzi obláčikmi na západe a súmrak ako nežný milenec objímal mesto.

Sedím na úzkom balkóne hotelovej izby a ponad štíty striech a vysoké komíny hľadím na nehybné slnko. Letný súmrak sa tu zdá nekonečný, ako keby sa zastavil čas, tma zalieva oblohu nenáhlivo ako lenivý príboj. Na kolenách mám skicár a pozerám sa na sivý vzduch nasiaknutý výfukovými plynmi z nekonečného prúdu áut, na podvečerné ulice preplnené turistami a mesto rozprestierajúce sa do diaľky pod pomaly blednúcou oblohou. Vzápätí sa ocitám na ulici pred hotelom, vôbec si nespomínam, ako som sa tam dostal, a po rue de Beaune mierim k rieke.

Pri reštaurácii Voltaire odbočím doprava a kráčam rovno-bežne s riekou popri elegantných starých domoch a terasách

s kaviarňami. Na uliciach je veľa ľudí, kaviarne sú plné. Po Pont des Arts prejdem na druhú stranu rieky, po ľavej ruke mám dlhé budovy Louvru. Od tmavej Seiny fúka teplý vietor s vôňou vody. Zabočím doľava a pomaly kráčam ďalej popri Pont Royal. Občas zastanem a ponad kamenné zábradlie sa dívam na ľudí, ktorí sa prechádzajú po nábreví, na zalúbencov a houseboaty, čo tu zakotvili na noc. Pri brehoch rieky pláva zelenohnedé svinstvo, rozmočené útržky papiera, fľaše, zhúžvané škatuľky od cigariet, plastové nádoby. Je skoro tma, keď prechádzam cez Pont de la Concorde; uprostred mosta stojí osamelý policajt.

Vyzbrojený automatickou pištoľou, na hlave má čiapku so šiltom, tmavomodré nohavice uniformy nad vyleštenými bagančami pedantne zrolované a pripomína skôr sochu ako živú bytosť, modernú verziu sochy Henricha IV. na koni pri Pont Neuf. Keď prejdem okolo neho, spustí sa prehánka. Na konci mosta stojí druhý policajt. Odbočím na Quai Anatole France a vidím ďalších troch. Všetci sú ozbrojení automatickými pištoľami a stoja celkom nehybne ako súsošie, z ktorého cítiť potláčané násilie. Rebeho slová v ten večer v jeho kancelárii. Čo to hovoril? Všade naokolo panuje chaos, svet potrebuje pevný bod. Na druhej strane ulice za mostom sa v mäkkom jantárovom svetle kúpe kamenná fasáda obrovskej budovy s nápisom ASSEMBLÉE NATIONALE.

Prehánka sa skončila a zanechala po sebe mokré ulice. Kráčam pod stromami k Pont Royal a prejdem na Quai Voltaire. Na ulici ubudlo chodcov aj áut. Cítim, že za mnou niekto je. Idem ďalej, ale stále za mnou ktosi je. Ozve sa zahvízdanie, obrátim sa a vidím územčitého holohlavého chlapíka v tričku, širokých nohavičiach a sandáloch. Vystúpi z tieňa stromov a vzápätí ho niet.

Vtom sa na rieke zjavuje vyzdobená výletná loď a giganticným reflektorom na prove a halogénovými žiarovkami na hornej palube vykrajuje z noci obrovské pásy svetla. Z ulice dolieha trúbenie hudobných nástrojov, myslím, že sú to rohy. Nakrátko utíchne a zase sa ozve, nástroje jednohlasne šplhajú ku crescendo, akoby ohlasovali príchod kráľa. Zopár ľudí zastalo pri zábradlí neďaleko Pont Royal, podídem bližšie a pozriem sa dolu.

Na kamennom brehu, ktorý vyzerá ako starobylé nábrevie, stojí päť mužov a dve ženy. Z ulice na nábrevie vedie kamenné

schodište. Popri kameňoch tečie tmná mlkva rieka. Schody aj nábrežie osvetľujú elektrické lampy. Muži a ženy stoja v poloblúku svetla a držia v rukách veľké zahnuté starodávne trúbky. Dvíhajú ich k perám a nábrežím sa opäť nesie fanfára stúpajúcich tónov, ktorú náhle ukončí jeden dlhý vysoký tón. Vyzerá to ako skúška na nejakú stredovekú slávnosť. Ktovie, rozmýšľam, aká súčasná osobnosť si vyslúžila také privítanie a v akom plavidle asi dorazí k nábrežiu.

Z mosta Pont Royal je lepší výhľad ako z ulice. Vyjdem na most, zastanem pri kamennom zábradlí a dívam sa na hudobníkov. Stoja vo svojom oblúku svetla, obklopení tmavou riekou a nocou. Zdá sa mi, že za mnou ktosi stojí. Obzriem sa, ale nikoho nevidím.

Pod mostom sa plavia výletné lode ovešané svetielkami. Ľavý breh v diaľke je ponorený do tmy, ale keď naň zasvietia lodné reflektory, kamenné fasády domov zo sedemnásteho storočia a striedky nad vchodmi do elegantných reštaurácií a hotelov vidieť ako na pravé poludnie. Hľadám okná na dome z bieleho kameňa pri reštaurácii Voltaire, kde kedysi býval Jacob Kahn, predtým ako sa odsťahoval do južného Francúzska. Predstavujem si ho, ako tam stojí, zahľadený na riekou a Louvre. Nad pravým brehom vyletujú z tmy riečne vtáky s krídlami postriebrenými svetlom z lodí. V diaľke nad mestom sa kľukatia blesky, pretínajú tmu, presvitajú cez bruchaté mraky naliate vodou. Začína poprchávať. Hudobníci na nábreží dvíhajú hlavy k oblohe. Po hladine rieky sa ešte vždy kľžu výletné lode naložené turistami. Prejdem cez most a okolo reštaurácie Voltaire pokračujem na rue de Beaune.

Ulica je tmavá a prázdna. Dážď zosilnel. Všetky domové dvere, obchody a reštaurácie lemujúce úzku ulicu sú zatvorené. Nikde nie je spustená plátenná striedka, nikde nie je otvorený vstup do dvora. Všetko je nepriedušne zatvorené. Kráčam rýchlejšie, no zrazu sa strhne lejak a ja bežím v letnej búrke tmavými ulicami, po ktorých tečú potôčiky daždovej vody, vyhýbam sa zaparkovaným autám a vidím, ako voda strieka z odkvapov a v striebřistých šmuhách padá cez kruhy svetla okolo pouličných lúč. Vchádzam do hotela, stojím v hale a kvapká zo mňa.

Nočný recepčný krúti hlavou, súcítne cmukne jazykom a podá mi kľúč. V diaľke hrmí. Vo výťahu sledujem, ako sa mi pri nohách tvorí mláka.

V izbe zo seba zhodím mokré šatstvo, osuším sa uterákom a oblečiem si pyžamo. Z balkónových dverí pozorujem dážď. Padá do kaluží, ktoré sa temne zrkadlia na ligotavom asfalte. Popri hoteli prefrčí motocyklista sprevádzaný revom motora. Mesto je zázračná krajina svetiel, nádherná, vyšperkovaná. V širokých tmavých oknách galérie Maeght oproti hotelu sa zrkadlia premenlivé farby ulice: červená a zelená na semafore, biela a jantárovožltá z prechádzajúcich automobilov, neónové nápisy, ktoré nechali svietiť aj cez noc, kaleidoskop farieb v uplakanej noci. V diaľke sa zrazu rozsvieti tmavé okno a žena sa začne vyzliekať. Potom sa objaví muž a zatiahne závesy. Stojím v balkónových dverách a pozerám sa do daždivej noci.

Hotel stál blízko katolíckeho kostola a seminára. Zobudilo ma vyzváňanie kostolných zvonov. Zdalo sa mi, že sú za stenou izby, cítil som, ako sa trasie posteľ. Po chvíľke zvony zmĺkli. Ale v tichu izby akoby ich ozvena doznievala dlhšie.

Otvoril som dvere na balkón. Vo vzduchu visela chladná perleťová hmla. Dážď ustal, ale ulice boli ešte vždy mokré. Pneumatiky na asfalte šušťali. Nad mestom ležali tmavosivé dažďové mraky, strechy a komíny boli impresionisticky neostré. V diaľke začala húkať policajná siréna, jej zvuk silnel a slabol, znova zosilnel a naraz utíchol. Umyl som sa, obliekol, dal som si *talis* a *tefilin*.

Modlil som sa pomaly, snažil som sa sústrediť na slová. Pred dvoma dňami som bol s otcom a rozzúrenými bratancami v ladvoskej synagóge v Brooklyne, a teraz som sa modlil v parížskej hotelovej izbe. Týždeň v Paríži: treba navštíviť nové Picassovo múzeum, pracovať v tlačiarňi s Maxom, nájsť vdovu po Lucienovi Lacampovi, stráviť šabos s otcom v ješive. Potom týždeň v Saint-Paule: skontrolovať dom, pozrieť poštu, stretnúť sa s Maxom a Johnom. A potom nazad do Brooklynu. Prečo som sa dal rebemu nahovoriť? Veď je to bláznivé. Lenže neposlúchnuť rebeho príkaz? Nemysliteľné. Ako keby som sa rúhal Pánu sveta. Aká vychudnutá bola rebeho ruka, keď sa vynorila spod *talisu* a kývala na mňa. Tri nás spasí, tretí je naša budúcnosť. Aj Španiel obľuboval hádanky. Väčšinu života maľoval hádanky. Dokončil som ranné modlitby. Na ulici zvrieskol klaksón a vzápätí stíchol. Zložil som si *tefilin* a *talis*, a práve som bol na odchode, keď zazvonil telefón.

Nechal som ho zazvoniť tri razy, už som mal ruku na kľučke. Izbou sa ozývalo zvonenie. Zavrel som dvere, vrátil som sa k stolu a zdvihol slúchadlo.

„Haló,“ povedal som.

„Ašer Lev?“ spýtal sa mužský hlas.

„Áno.“

„Svetoznámy legendárny Ašer Lev?“

„Kto volá?“

„Nespoznávaš môj hlas? Tu je Šaul Lasker.“

„Šaul!“ Bol to riaditeľ ladovskej ješivy v Paríži. Stretli sme sa počas týždňa smútku v dome strýka Jicchoka.

„Šolom alejchem,“ povedal.

„Alejchem šolom.“

„Ako sa máš, Ašer?“

„Dobre, vďaka Bohu.“

„A rodina?“

„Vďaka Bohu, tiež dobre.“

„Všetci sú späť v slnečnom Saint-Paule?“

„Všetci sú ešte v Brooklyne. Deti sú v ladovských letných táboroch v Amerike.“

„Rozumný krok. Vraciaš sa do Brooklynu?“

„O dva týždne.“

Nakrátko sa odmlčal. „Videl si v poslednom čase rebeho?“

„Áno.“

„Bol si s ním osamote?“

„Áno.“

„Ako sa má?“

„Ako sa dá čakať, vďaka Bohu.“

„Vychádza niekedy z domu?“

„Zriedka.“

Znova zmĺkol. „Čo bude?“ spýtal sa potichu.

„Rebe čoskoro očakáva vykúpenie.“

Vzdychol si. „Amen. Budeš s nami na šabos?“

„Áno.“

„Vieš, že príde aj tvoj otec.“

„Áno. Pozdravuj odo mňa svoju rodinu.“

Zložil som.

V izbe sa rozhostilo nezvyčajné ticho. Díval som sa na aktovku na stole, na kufor pri naleštenej skrini, na neustlatú rozhádzanú posteľ. Dlhú som mal čudný pocit prázdnoty,

v tej izbe so mnou nič nesúviselo, bol som mimo všetkého, pozeral som sa zvonku. Izba sa mi zdala zaprataná. Steny s bledomodrými kvietkovanými tapetami, na dlážke modrý koberec, v kúte hnedočervené kreslo, strop nastriekaný bielou farbou, široká posteľ, úzky stôl. Oproti posteli stála starožitná skriňa, nalakovaná, aby sa leskla, v nátere bolo vidieť tenúcke vlasové praskliny. Na stene pri posteli, zaliata bledým svetlom, ktoré prúdilo dovnútra cez balkónové dvere, visela nádherná reprodukcia *Kúpajúcich sa žien* od Fragonarda; obdivoval som dôsledné striedanie tenkých a hrubých vrstiev farby, zámernú zmyselnosť obnažených zadkov obrátených k divákovi. Ešte chvíľu som sedel pri stole zahľadený na obraz a potom som vyšiel z izby.

Výtahom som sa zviezol do haly, kde stála na nízkom stolíku pri pohovke váza s čerstvými kvetmi: červené, žlté a modré okvetné lístky na pozadí čipkového papradia. Recepčný mi kývol na pozdrav, keď som položil na pult kľúč. V malom hotelovom bare som vypil pohár pomarančového džúsu a vyšiel som na ulicu.

Bolo chladné a sivé ráno. Zamieril som k stanici metra. Kúsok od hotela ležala na schodíku stará žena a spala. Mala na sebe tmavočervenú vetrovku, tmavomodré nohavice a na hlave bledomodrú šatku. Bola bosá, podošvy chodidiel mala čierne, členky opuchnuté. Spala na ľavom boku, prepadnutou tvárou k chodníku, ruky zložené pod lícom, kolená pokrčené. Ľudia chodili okolo nej a odvracali pohľady. Všimol som si, ako sa na ňu pozerajú a nevidia ju. Dlhú som nad ňou stál. Jej zvráskavená tvár mi pripomenula Indiánku, ktorú som kedysi kreslil v rezervácii v Južnej Dakote. Prešiel som okolo nej a pokračoval ďalej k metru.

Grafitmi zjazvené múry stanice na rue de Bac pripomínali nedávne voľby. MITTERAND DEHORS. Vlak prišiel hladko a napodiv nehlučne. Plagáty a mapy vo vozni boli počarbané červenými a čiernymi haky-bakmi. Poloprázdny vlak vyštartoval a vzápätí vošiel do tunela.

Podľa pokynov hotelového zriadenca som išiel linkou Balard na stanicu Concorde, kde som prestúpil na vlak do Château de Vincennes a pri Bastille som vystúpil. Vyšiel som hore kamennými schodmi na bulvár s vytrhaným chodníkom, vysokánskymi

žeriavmi a rachotiacimi zbýjačkami. Chodníky boli preplnené chodcami, ulice upchaté autami a autobusmi. Nad bulvárom sa vznášala smradľavá hmla výfukových plynov. Vo vzduchu bolo cítiť blížiaci sa dážď. Obzeral som sa po názvoch ulíc, prešiel som na druhú stranu bulváru, pokračoval ďalej a zrazu som zisťoval, že som zabľúdil.

Oproti mne kráčala elegantne oblečená žena v strednom veku s maličkým pudlom v náruči. Spýtal som sa, či nevie, kde je Picassovo múzeum. Jej oči orámované hrubými linkami a modrými tieňmi sa pozerali kamsi za mňa, akoby som tam nebol. Naklonila hlavu nabok, čosi zamrmlala a voľnou rukou pohladkala pudlíka. Keď náhlivo odchádzala, zacítil som jej parfum.

Vošiel som do kaviarne. Stoličky boli vyložené na stoloch, akýsi muž zametal dlážku. Pri stene stáli dvaja čašníci, fajčili a rozprávali sa. Spýtal som sa jedného z nich, či náhodou nevie, kde je Picassovo múzeum. Našpúlil pery a pozrel na kolegu, ktorý zagúľal očami a pokrútil hlavou.

Chudý, tmavovlasý muž s olivovou pleťou z novinového stánku na ulici ma po francúzsky s arabským prízvukom poslal na Boulevard Beaumarchais. Prešiel som na druhú stranu, prepletajúc sa pomedzi autá. Na bulvári som prešiel okolo chlapov, ktorí zbýjačkou rozbíjali chodník. Ten hluk na mňa pôsobil ako údery do hlavy. Začalo pršať.

Ulicu lemovali staré kaviarničky a lacné obchody. Vošiel som do optiky. Za pultom stál muž v strednom veku. Mal biely plášť, husté čierne vlasy a veľké láskavé oči. Spýtal som sa ho na cestu k Picassovmu múzeu.

Zatváril sa prekvapene. „Naozaj je tu niekde Picassovo múzeum?“

„Áno.“

„Nikdy som o ňom nepočul. Prepáčte, mrzí ma to.“

Vrátil som sa na bulvár.

Na rohu pod plátennou strieškou kaviarne stál policajt. „Tretia ulica doľava,“ povedal. „Pôjdete stále rovno až k múzeu. Potom ho už uvidíte.“

Ponáhľal som sa v daždi popri výkladoch obchodov a pod strieškami kaviarní, a keď som narátal tri ulice, odbočil som do úzkej uličky rue des Minimes, dláždenej mačacími hlavami. O dva bloky ďalej vyústila do širšej ulice s názvom rue de Turenne a skončila.

Stál som v daždi a rozhliadal sa po ulici rue de Turenne. Nikde nebolo ani živej duše.

Zabľúdil som v Paríži.

Už som sa chcel vzdať a vrátiť sa do hotela. Ale túžba vidieť Španielovu zbierku bola silnejšia. Vyše tristo obrazov a sôch, tridsať skicárov, zhruba osemdesiat keramických diel, tisícšesťsto grafických listov, tisícpäťsto kresieb. To všetko vybrala vláda od dedičov namiesto dedičskej dane a v roku 1985 väčšinu vystavila v zreštaurovanej budove zo sedemnásteho storočia, aby sa každý mohol pokochať pohľadom. Aj ja som tú zbierku chcel vidieť, len som ju nevedel nájsť.

Náhle sa na ulici zjavil muž – Odkiaľ vyšiel? Z dverí? Z bočnej uličky? – a v daždi nazeral do výkladu obchodu s odevmi. Bradatý starec mal na sebe tmavý kabát a oblek a na hlave tmavý klobúk so širokou strechou. Díval sa do výkladu a okrajom klobúka sa dotýkal skla.

Prišiel som k nemu a po francúzsky som sa spýtal: „Prepáčte, neviete náhodou, kde je Picassovo múzeum?“

Odstúpil odo mňa a ďalej si obzeral vystavené obleky, košele a kravaty.

Chvíľu som sa naňho díval, ale muž neodtrhol oči od výkladu. Tentoraz som sa mu prihovril v jidiš. „Prepáčte, prosím.“

Pomaly sa obrátil a uprene sa na mňa pozrel. Mal tmavé oči lemované hlbokými vráskami, husté biele obočie a bledú tvár nad líniou bielej brady.

„Neviete, kde tu je Picassovo múzeum? Povedali mi, že je v tejto štvrti.“

Premeral si ma od hlavy po päty. Pohľadom nakrátko spočinul na mojej brade. „Odkiaľ Žid pochádza?“ spýtal sa v jidiš.

„Zo Saint-Paul-de-Vence.“

Prižmúril oči. „A pôvodne?“

„Z Brooklynu.“

„Odkiaľ v Brooklyne?“

„Crown Heights.“

„Ste ladovský?“

„Áno.“

„Ako to, že ladovský chasid hľadá v Paríži Picassovo múzeum?“

„To by bolo dlhé rozprávanie. Takže viete, kde je?“

„Choďte rovno, potom doľava a pokračujte ďalej.“